

ЗЕМЛЕВПОРЯДНІ ВИШУКУВАННЯ ПРИ ВІДНОВЛЕННІ ПОРУШЕНИХ ЗЕМЕЛЬ ПІСЛЯ БОЙОВИХ ДІЙ

БУРЧИЛО Надія Вікторівна
студентка 1-го курсу ОС «Магістр»
спеціальності «Геодезія та землеустрій»

БУРЧИЛО Вікторія Вікторівна
студентка 1-го курсу ОС «Магістр»
спеціальності «Геодезія та землеустрій»

Науковий керівник
КУСТОВСЬКА Оксана Володимирівна
к.е.н., доцент кафедри
землепорядного проектування
Національний університет
біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна,
[*kustovska_o@nubip.edu.ua*](mailto:kustovska_o@nubip.edu.ua)

Повномасштабні бойові дії на території України спричинили безпрецедентний рівень пошкодження земельного фонду держави. За офіційними даними Державна служба України з надзвичайних ситуацій, понад 136 тисяч км² території України (близько 23 % площі держави) є потенційно забрудненими вибухонебезпечними предметами. При цьому лише приблизно 30 тисяч км² є доступними для проведення розмінування, що свідчить про масштабність проблеми та її довготривалий характер [1].

Землі, які зазнали впливу бойових дій, включають сільськогосподарські угіддя, ліси, землі водного фонду, землі населених пунктів та промислові території. Порушення земельного покриву впливає не лише на господарське використання, але й на продовольчу безпеку, екологічний стан довкілля, земельні права власників та територіальних громад.

У таких умовах відновлення земель неможливе без проведення системних землепорядних вишукувань, які формують наукову та правову основу для рекультивациі та повернення земель у господарський обіг.

Відповідно до чинних нормативних положень, землепорядні вишукування включають збір, систематизацію та аналіз економічних показників сільськогосподарського підприємства, вивчення земельно-облікових даних, аналіз планово-картографічних матеріалів, матеріалів раніше розроблених проектів землеустрою, а також проведення польового обстеження сільськогосподарських та інших угідь. Такий комплекс робіт дозволяє сформуванню об'єктивну інформаційну базу щодо природних умов, характеристик землекористування, якісного стану ґрунтів, структури угідь, рівня їх деградації та наявності обмежень у використанні [2].

Проводять ці роботи сертифіковані інженери-землевпорядники та спеціалізовані землевпорядні організації. Основна мета – встановлення фактичного стану земельної ділянки та визначення необхідних заходів щодо її впорядкування або відновлення.

Бойові дії спричинили комплексне порушення земель України, яке проявляється у кількох основних аспектах.

Механічні пошкодження – вирви, траншеї, окопи та руйнування родючого шару ґрунту, що порушує рельєф, дренаж і унеможлиблює нормальне сільськогосподарське використання [3].

Хімічне та вибухове забруднення – наявність залишків вибухових речовин, паливно-мастильних матеріалів і важких металів. Воно створює ризики для здоров'я населення та вимагає лабораторного контролю перед відновленням земель.

Мінна небезпека – нерозірвані боєприпаси роблять території тимчасово непридатними для будь-яких робіт. Проведення землевпорядних, геодезичних та ґрунтових вишукувань можливе лише після здійснення заходів гуманітарного розмінування спеціалізованими підрозділами та офіційного підтвердження безпечності території.

Порушення меж земельних ділянок – знищення або пошкодження межових знаків у натурі ускладнює ідентифікацію меж земельних ділянок та потребує проведення геодезичних робіт для їх відновлення відповідно до даних Державного земельного кадастру.

Втрата родючості – деградація, ущільнення та ерозія ґрунтів знижують продуктивність і порушують екосистемні функції [4].

Виходячи з основних видів порушень і забруднень земель після бойових дій можна виділити відповідні типи землевпорядних вишукувань. Кожен з цих типів спрямований на фіксацію конкретних проблем і забезпечує основу для планування відновлювальних заходів.

Польові (загальні) вишукування передбачають комплексне обстеження земельної ділянки інженером-землевпорядником. Під час таких робіт фіксують механічні ушкодження, стан родючого шару ґрунту, видимі ознаки забруднення та руйнування інфраструктури. Результатом є акт обстеження, що містить опис стану ділянки, координати, площу порушених земель та попередні висновки щодо заходів відновлення. Цей етап дозволяє створити базу для подальшої спеціалізованої роботи та визначити пріоритети рекультивациі.

Геодезичні роботи виконуються з метою відновлення меж ділянок, уточнення площі та конфігурації земель. На територіях, де зруйновані межові знаки або втрачено кадастрові координати, геодезичні вимірювання забезпечують точність оформлення документації та правове закріплення меж. Це критично для подальшого використання земель у сільському господарстві та їхнього повернення у державний або приватний обіг.

Ґрунтові та агрохімічні дослідження спрямовані на визначення якості ґрунтів та рівня забруднення. Вони включають відбір зразків, лабораторний

аналіз на наявність важких металів, залишків вибухових речовин, нафтопродуктів, а також оцінку родючості. Результати дозволяють планувати конкретні заходи рекультивації, застосування біо- та фіторе mediaційних технологій, агротехнічних заходів та регулювання внесення добрив.

Камеральна обробка матеріалів включає систематизацію та аналіз зібраної інформації, підготовку графічних матеріалів, креслень і технічної документації. На цьому етапі формуються рекомендації щодо послідовності робіт з очищення та відновлення земель, а також оцінюється фінансово-економічна доцільність заходів [5].

Вид порушення / забруднення	Тип вишукувань	Завдання	Результат / документація
 МЕХАНІЧНІ УШКОДЖЕННЯ	Польові (загальні)	Огляд території, фіксація механічних пошкоджень, оцінка стану родючого шару	Акт обстеження, фотофіксація ушкоджень, попередні рекомендації з рекультивації
 ХІМІЧНЕ ТА ВИБУХОВЕ ЗАБРУДНЕННЯ	Ґрунтові та агрохімічні дослідження	Визначення складу і концентрації забруднювачів, оцінка токсичності ґрунтів	Лабораторні висновки, карти забруднень, рекомендації щодо біо- та фіторе mediaцій
 МІННА НЕБЕЗПЕКА	Спеціалізовані вишукування за участю саперів	Ідентифікація небезпечних ділянок, визначення зон обмеженого доступу	Протоколи розмінування, позначення небезпечних зон
 ПОРУШЕННЯ МЕЖ ДІЛЯНОК	Геодезичні роботи	Відновлення меж ділянок, уточнення площ і координат	Топографічні плани, оновлені кадастрові дані
 ВТРАТА РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ	Агрохімічні та польові роботи	Оцінка родючості, визначення необхідних агротехнічних заходів	Рекомендації щодо добрив, сидератів, біочару та інших заходів підвищення родючості

Рисунок 1 – Види порушень земель після бойових дій та відповідні землевпорядні вишукування і результати документування

Завдяки комплексному підходу, який поєднує всі етапи вишукувань, можна структуровано оцінити масштаби порушень, визначити конкретні типи забруднень і пошкоджень, а також розробити ефективний план відновлення. Це включає рекультивацію ґрунтів, очищення від вибухових та хімічних речовин, відновлення дренажних систем і стабілізацію родючості. Такий підхід забезпечує безпечне, раціональне та сталий використання земельних ресурсів, а також формує основу для інтеграції відновлювальних робіт у державні програми екологічної та економічної стабілізації території.

Практичним підтвердженням необхідності комплексних землевпорядних вишукувань є ситуація у Харківській області, де після деокупації значні площі сільськогосподарських угідь потребували гуманітарного розмінування, відновлення меж земельних ділянок та проведення ґрунтових досліджень. Після здійснення заходів з очищення

територій від вибухонебезпечних предметів проводилися геодезичні роботи з відновлення поворотних точок меж відповідно до даних Державного земельного кадастру, а також оцінка стану ґрунтів для визначення обсягів рекультиваційних заходів [6].

Висновки. Бойові дії в Україні спричинили механічні ушкодження, забруднення ґрунтів, мінну небезпеку, порушення меж ділянок та втрату родючості, що створює серйозні екологічні та економічні ризики. Землевпорядні вишукування дозволяють оцінити стан земель, зафіксувати порушення та забруднення, відновити межі ділянок і підготувати документацію: акти, топографічні плани та проєкти землеустрою для планування рекультивації та безпечного використання територій. Комплексний підхід, що поєднує польові, геодезичні, агрохімічні та картографічні роботи, є основою ефективного відновлення земельних ресурсів та інтеграції цих робіт у державні програми відновлення після воєнних дій.

Список використаних джерел:

1. Понад 136 тисяч квадратних кілометрів української землі забруднено вибухівкою, це 23% від загальної площі держави – ДСНС. Медіацентр Україна. URL: <https://mediacenter.org.ua/uk/ponad-136-tisyach-kvadratnih-kilometriv-ukrayinskoyi-zemli-zabrudneno-vibuhivkoyu-tse-23-vid-zagalnoyi-ploshhi-derzhavi-dsns/> (дата звернення: 14.02.2026).
2. Методичні рекомендації із землеустрою: Вишукування для складання документації із землеустрою. Наказ Держземагентства України № 396 від 02.10.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0396821-13#Text> (дата звернення: 14.02.2026).
3. Наумчук В. В. Стратегії відновлення та рекультивації земель після воєнних конфліктів / В. В. Наумчук // Актуальні проблеми економіки. – 2024. – № 7 (277). – С. 239–248. – URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/07/7.24._topic_Viktor-Naumchuk-239-248.pdf (дата звернення: 14.02.2026).
4. Виклики та перспективи екологічної реабілітації земель від наслідків військових дій. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/vyklyky-ta-perspektyvy-ekolohichnoyi-reabilitatsiyi-zemel-vid> (дата звернення: 14.02.2026).
5. Про землеустрій : Закон України від 22.05.2003 № 858-IV : станом на 31 груд. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text> (дата звернення: 15.02.2026).
6. Харківщина – лідер гуманітарного розмінування: підсумки 2025 та пріоритети 2026 - новини ЦГР. Центр гуманітарного розмінування. URL: <https://uachd.gov.ua/harkivshina-lider-gumanitarnogo-rozminuvannya-pidsumki-2025-ta-prioriteti-2026/> (дата звернення: 14.02.2026).

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ ЗЕМЛЕВПОРЯДКУВАННЯ**

**ЗБІРНИК ТЕЗ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

«GEOPOINT»

5-6 березня 2026 року

**PROCEEDINGS OF INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL
CONFERENCE**

«GEOPOINT»

March 5-6, 2026

УДК 332.2/.7:528.4/.9"364"(082)

ISBN 978-617-8798-98-7

«GEOPOINT»: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, Україна, 5-6 березня 2026 року: матеріали конференції. Київ: НУБіП України. 2026. 332 с.

Рекомендовано Вченою радою факультету землевпорядкування Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 5 від 19 березня 2026 року)

У збірнику матеріалів конференції подано результати сучасних наукових досліджень за секціями: землеустрій та кадастр в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення, оцінка земель, врахування збитків та управління ризиками, геопросторові технології та ДЗЗ. Розраховано для науково-педагогічних працівників, представників науково-дослідних установ, науковців, спеціалістів установ та фахівців землевпорядного напрямку, аспірантів, студентів.

У разі повного або часткового використання матеріалів збірника посилання обов'язкове. Автори матеріалів несуть повну відповідальність за точність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей, відповідаючи принципам академічної доброчесності.

Відповідальні за випуск: І. А. Опенько, О. Д. Грищак